

Oponentský posudek na habilitační práci Dany Kratochvílové

The Spanish Conditional (with Reference to English and Czech):

A Contrastive Cognitive Approach

Vypracoval: doc. Mgr. Petr Stehlík, Ph.D.

Dana Kratochvílová si za hlavní téma své práce zvolila z teoretického hlediska velmi atraktivní španělský kondicionál (*cantaría*), na jehož jednoznačném zařazení mezi slovesné způsoby nebo časy nepanuje v odborné literatuře shoda, a to v kontrastu s kondicionálem anglickým (*would*) a českým (*zpíval bych*). Výzkumný záměr spočívá v detailním zmapování, klasifikaci a analýze všech užití kondicionálu s cílem nabídnout nový a komplexnější pohled na funkci tohoto gramatického prostředku ve zkoumaných jazycích.

Teoretickým základem pro analýzu jednotlivých užití kondicionálu je zde modifikovaná Langackerova teorie *groundingu* (podkap. 2.1), přičemž Dana Kratochvílová vychází z teze, že důležitým komponentem kondicionálního významu je kromě temporality a modalit také evidencialita či evidenciálnost (str. 13). Inherentnímu propojení těchto tří kategorií, jež společně tvoří tzv. *TME system*, se autorka zevrubněji věnuje v podkapitole 2.3 *Tense, modality and evidentiality (TME)*, kde jsou zmíněné kategorie nejprve definovány a existující vzájemné přesahy pak vysvětleny jejich společným, i když různým ukotvením v *groundu*. Detailní rozbor jednotlivých aspektů *groundu* (v případě kondicionálu zejména sekundárního a variabilního G2 ve vztahu k základnímu G1, který odpovídá komunikační situaci) může být podle autorky přínosným způsobem, jak analyzovat význam určité slovesné formy v různých užitích (str. 19), což se Dana Kratochvílová rozhodla prokázat na příkladu kondicionálu.

V kapitole 3 (*The Spanish, English and Czech conditionals and their place in the TME system*) jsou postupně pojednány španělský, anglický a český kondicionál z vývojového a funkčního hlediska, velká pozornost je v textu věnována rovněž postavení kondicionálu v rámci *TME* systému výše zmíněných jazyků. Z této perspektivy se ukazuje, že čeština, v níž kondicionál postrádá temporální funkci i jakoukoli historickou spojitost s budoucím časem (zvláště oproti španělskému *cantaría*), skutečně je vhodným jazykem pro srovnání se španělštinou a angličtinou.

V první části kapitoly 4 (*Analysis methodology*) Dana Kratochvílová představuje svou metodu schematického zachycení vztahu mezi slovesnou formou a *groundem*, a to nejprve modelově na příkladu slovesných časů. Právě plusquamperfektum jako zástupce relativních časů zde dobře ilustruje přítomnost sekundárního *groundu* (G2), jehož role je později při rozboru jednotlivých funkcí kondicionálu klíčová.

V podkapitole 4.2 *Corpus analysis methodology* autorka podrobně popisuje parametry selekce jazykového materiálu pro kvalitativní i kvantitativní analýzu (celkem 1800 příkladů užití jednoduchého kondicionálu s vyváženým zastoupením všech tří jazyků a po odfiltrování výsledků nesplňujících kritéria specifikovaná již v úvodu). Pokud jde o konkrétní složení takto utvořeného korpusu, polovina užití kondicionálu vyhledaných pro každý jazyk pochází z beletristických textů zahrnutých do paralelního korpusu *InterCorp*, shodně po sedmnácti procentech příkladů jsou pak zastoupeny odborné texty, texty reprezentující jazyk internetu a přepisy mluveného jazyka (s využitím různých zdrojových korpusů uvedených v podkap. 4.2.2). Tento vzorek je pro účely výzkumu dostatečně rozsáhlý a vyvážený, jelikož se však nejedná o kompletní průřez funkčními styly, bližší zdůvodnění výběru a poměrného zastoupení jednotlivých typů textů by z pohledu čtenáře jistě nebylo nadbytečné.

Jádrem celé monografie je pátá kapitola (*Typology of conditional uses*), jež obsahuje detailní klasifikaci užití kondicionálu, přičemž všechny podkapitoly vyhrazené šesti základním typům a jejich podtypům (celkem 23, z nichž některé jsou výlučné pouze pro jeden z kontrastovaných jazyků) vykazují přehlednou strukturu. Každý ze stanovených (sub)typů je nejprve stručně definován, poté následuje rozbor konkrétních příkladů, na nichž autorka názorně vysvětluje funkci kondicionálu v daném kontextu a z hlediska vztahu mezi G1 a G2. Příslušný princip je rovněž zachycen ve schématu, jehož jednotlivé elementy, jejich vzájemné vztahy a užití grafické značení jsou vždy podrobně a srozumitelně objasněny, což vzhledem k míře abstraktnosti a počtu proměnných považuji za užitečné. Závěr každé z podkapitol této části pak tvoří přehledná prezentace a vyhodnocení statistických údajů o frekvenci výskytu dotyčného typu kondicionálu a jeho podtypů.

Zatímco v kapitolách teoretického základu (kap. 2-3) Dana Kratochvílová nesporně prokázala výbornou znalost zpracované problematiky a kritický nadhled, s nímž se vymezuje vůči některým postojům citovaných lingvistů (např. v otázce pojetí modality a evidenciality), v návrhu klasifikace zase oceňuji, že autorka předjímá potenciální námítky kritiků a zvažuje i alternativní interpretace hraničních příkladů. Bez ohledu na zvolená klasifikační řešení však největší a nezpochybnitelný vědecký přínos celé monografie spatřuji v samotných analýzách subtypů kondicionálu, jejichž kvalita podle mě svědčí o vynikajícím abstraktním a logickém myšlení autorky.

Když se ale vrátíme ke statistickým údajům, ze souhrnných výsledků v úvodu kapitoly 6 (*Conclusions*) vyplývá, že ve španělštině a angličtině výrazně převažuje první a druhý typ kondicionálu (tj. hypotetický a temporální) s nepříliš velkým rozdílem v jejich poměrném zastoupení, kdežto mezi příklady z češtiny se temporální užití kondicionálu nevyskytuje vůbec, avšak o to četnější je zde kondicionál hypotetický (72,3 %). Jak ovšem správně upozorňuje

autorka, u některých typů kondicionálu (konkrétně 5 a 6) nebo právě u dominantního podtypu 2A *Future-of-the-past* mohla být získaná data do jisté míry ovlivněna zvoleným poměrem jednotlivých druhů textů (viz str. 130).

Co se týče teoretického přínosu práce, kromě již zmíněného je třeba vyzdvihnout především nové pojetí kondicionálu jakožto relativní slovesné formy v obecnějším smyslu. Z kontrastivní analýzy lze vyvodit, že relativnost se u španělského a anglického kondicionálu oproti tradičnímu pojetí nevztahuje pouze na dimenzi časovou (český kondicionál relativní následnost nevyjadřuje), ale též na kategorie modality a evidenciality, tak jak byly definovány autorkou. V této souvislosti ovšem není možné opomenout ani významný přínos, který představuje navržená a v práci použitá metoda výzkumu. Ta se ukázala být pro hlubší pochopení podstaty kondicionálu a jeho četných funkcí zcela klíčová, takže by v budoucnu mohla být úspěšně aplikována i na další oblasti slovesného systému.

Z hlediska naplnění formálních požadavků je text monografie zpracován velmi pečlivě, za dodržení citačních norem a s kompletní závěrečnou bibliografií (zjištěné drobné nedostatky jsou marginální: např. str. 17 – Aikhenvald 2014, správně 2004; str. 49 – Bybee 1955 místo 1995).

Po jazykové stránce považuji za pozitivní již samotnou volbu angličtiny, která monografii Dany Kratochvílové zajišťuje maximální mezinárodní dosah. Text práce se vyznačuje přesnými, výstižnými formulacemi a celkově srozumitelným výkladem, což činí tuto publikaci přístupnou nejen pro relativně úzký okruh kognitivních lingvistů, nýbrž i pro širší odbornou veřejnost.

Závěr

Předložená monografie PhDr. Dany Kratochvílové, Ph.D. dle mého soudu jednoznačně splňuje požadavky kladené na habilitační práce v oboru, a proto ji doporučuji k dalšímu postupu v habilitačním řízení.

V Brně dne 18. 3. 2024

doc. Mgr. Petr Stehlík, Ph.D.
Ústav románských jazyků a literatur
Filozofická fakulta MU v Brně